

TELEVISIOKESKUSTELUN AGENDAN**MORAALISET ULOTTUVUUDET****– NEUTRAALI TOIMITTAJA ARVOSTELMIEN TUOTTAJANA**

Neutraali tietojen välittäminen on ihanne, johon jokaisen toimittajan tulisi pyrkiä. Käytännössä ihanteet ovat kuitenkin joustavia ja kelvollinen toimittajuus neuvotellaan tilannekohtaisesti. Artikkelissa tarkastellaan toimitustyötä poliittisesti latautuneen moraalipuheen näkökulmasta. Moraalia tuotetaan puheessa arvottamalla toimintaa hyväksyttäväksi tai paheksuttavaksi. Aineistona on televisiokeskustelu, joka käsittelee syyskuun 11:n terrori-iskuja, ja pyrkimyksenä on tehdä näkyväksi erilaisia tapoja, joilla toimittajat ja ohjelman käsikirjoitus eli agenda osallistuvat moraalin tuottamiseen. Huomio kohdentuu toimittajan puheen-vuoroihin, joita tutkitaan institutionaalisen vuorovaikutustutkimuksen välinein. Televisiokeskustelun agenda ei toimi ainoastaan keskustelun temaattisena runkona, vaan se vaikuttaa myös julkiseen keskusteluun ja arvostelmien tuottamiseen. Koska kielenkäyttö on aina arvottavaa toimintaa, journalistisia ihanteita ja epärealistisia tavoitteita olisi kenties aika ajanmukaistaa ja harkita uudelleen.

”Hyvän journalistisen tavan perustana on yleisön oikeus vastaanottaa tietoja ja mielipiteitä yhteiskunnasta. Journalistin on pyrittävä totuudenmukaiseen ja puolueet-tomaan tiedonvälitykseen. Hän ei saa käyttää asemaansa väärin tai vaarantaa omaa riippumattomuuttaan.” Näin sanotaan Julkisen sanan neuvoston laatimissa *Journalistin ohjeissa*. Neutraali tietojen välittäminen on ihanne, johon jokaisen toimittajan tulisi pyrkiä. Käytännössä ihanteet ovat kuitenkin joustavia ja kelvollinen toimittajuus neuvotellaan tilannekohtaisesti. Tässä artikkelissa tutkin toimitustyötä poliittisesti latautuneen moraalipuheen näkökulmasta. Moraalia tuotetaan puheessa arvottamalla toimintaa hyväksyttäväksi tai paheksuttavaksi. Esittelen tapaustutkimuksen televisiokeskustelusta, joka käsittelee syyskuun 11:n terrori-iskuja. Kiinnostukseni kohteena ovat erilaiset tavat, joilla toimittajat ja ohjelman käsikirjoitus eli agenda osallistuvat moraalin tuottamiseen. Analysoin toimittajan vuoroja sosiaalisen konstruktionismin kehyksessä, institutionaalisen vuorovaikutustutkimuksen välinein. Artikkelin lähestyy televisiokeskusteluiden institutionaalisia piirteitä uudesta näkökulmasta, kohentaa kriittistä medialukutaitoa ja osallistuu keskusteluun journalismin etiketistä.

TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Modernissa yhteiskunnassa moraalit on luonteeltaan pirstaleista ja tilannesidonnaista (MacIntyre 1981). Yhden hallitsevan moraalikoodiston sijaan moraalit on monenlaisia ja niitä työestetään jatkuvasti arjen vuorovaikutuksessa, kun yksilöt suhteuttavat omaa tai muiden toimintaa käsityksiinsä oikeasta ja väärästä. Suuri osa moraalin määrittelystä tapahtuu nykyisin rationalisoidussa ja neutralisoidussa muodossa institutionaalisissa käytännöissä. (Bergmann 1998, 290–291.) Tutkin moraalin tuottamista televisiokeskustelujen institutionaalisessa kontekstissa (laajemmin ks. Rautajoki 2004). Konteksti ei tässä viittaa vain puheen ulkoiseen tapahtumaympäristöön, vaan instituutit ajatellaan käytänteiksi, jotka rakentuvat puheessa vuoro vuorolta (Heritage 1996, 290). Institutionaalinen käytänte syntyy tietyistä ammatillisista identiteeteistä, työtehtävistä, tavoitteista ja rajoituksista, joihin osallistujat yhdessä orientoituvat (Drew & Heritage 1992, 3–4, 22).

Paitsi yhteistä tilannetajua, keskustelussa rakennetaan myös erilaisia sosiaalisia todellisuuksia (Jokinen ym. 1993, 18; Potter 1996, 97–98). Puheenvuoroissa maalaillaan erilaisia arvomaailmoja: punnitaan, paheksutaan, ohjeistetaan. Moraalipuheella tarkoitan keskustelussa esiintyviä arvostelmia, joissa reflektoidaan jonkin toiminnan hyväksyttävyyttä tai paheksuttavuutta. Nykyaikana moraalit-ilmauksia käytetään usein ilmaisemaan yhteiskunnallista erimielisyyttä (MacIntyre 1981, 8). Tämä on erityisen ilmeistä yhteiskunnallis-poliittisessa televisiokeskustelussa. Sen pohtiminen, kuka tekee oikein ja kuka väärin, on täten myös poliittinen kysymys. Arvostelmat niveltävät osaksi laajempaa argumentaatiokontekstia ja julkisen keskustelun positioita (vrt. Billig 1996, 206–208). Aikomukseni on tutkia, miten televisiokeskustelun institutionaaliset käytänteet ja moraalin määrittely kietoutuvat keskustelussa toisiinsa. Käytän moraalipuheen jäsentämiseen keskusteluanalyttistä lähestymistapaa (esim. Drew & Heritage 1992; Arminen 2005).

Televisiokeskustelun vuorovaikutuksen institutionaaliin erityispiirteisiin kuuluu, että keskustelu on etukäteen huolella valmisteltua ja suunniteltua ”näyttämöityä” vuorovaikutusta. Keskustelun aiheet, vieraiden roolit ja ohjelman käsikirjoitus on laadittu valmiiksi. (Nylund 2000, 230–231.) Tilanteen kokonaisrakenne muodostuu tästä käsikirjoituksesta eli agendasta. Agenda määrittää puheenaiheet, etenemisjärjestyksen, aikarajat ja käsiteltävät kysymykset eli se ohjaa merkittävällä tavalla keskustelun kulkua. Koska aika on tarkkaan rajattu, toimittajan tulee pitää huolta, että käsikirjoitus ehditään käydä läpi. (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 158–160.) Lisäksi televisiokeskustelu on esitetty yleisölle ja puhe suunnataan aina osittain myös kotikatsojille. Se on julkisen arvion alaista ja käsikirjoitus sisältää yleisöä viihdyttävää dramaturgiaa ja vastakkainasetteluita. (Nylund 2000, 233–235.) Olennaisia televisiokeskusteluissa ovat myös ei-verbaaliset ainekset ja kuva. Studio-ohjaajan tekemät ratkaisut ja kuvakulmien valinnat vaikuttavat omalta osaltaan katsojan tulkintaan (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 18). Myöskään tutkijalla ei ole pääsyä keskustelijoiden kasvokkaiseen todellisuuteen, vaan analyysi kohdentuu televisioruudun välittämään kuvaukseen tapahtumista.

Televisiokeskustelun vuorovaikutuksessa toimittajalla on erityisoikey ohjaila keskustelun teemoja, jakaa vuorot ja esittää kysymyksiä. Hänellä on siis valtaa päättää, kuka saa puhua mistäkin ja kuka esitetään tietäväksi eli valtaa hallinnoida puheenvuorojen totuudellisuutta ja relevanssia (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 101; Nylund 2000, 236–240). Toisaalta toimittajan rooliin kuuluu myös normatiivisia ja rajoittavia velvoitteita: pitää olla neutraali mutta kuitenkin tiukka ja kriittinen (Clayman 1992, 163; Clayman & Heritage 2002, 188). Käytännössä ihanteet ovat joustavia ja tilanteisesti neuvoteltuja ja ne altistuvat yhä enemmän markkinaehtoituvan median reunaehdoille (ks. Hujanen 2006). Toimittaja joutuu tasapainoilemaan ja

työstämään neutraaliutta jatkuvasti selviytyäkseen tehtävästään kelvollisesti ja viimekädessä neutraaliuden mielikuva tuotetaan yhteistyössä. Vastaajasta riippuu, hyväksyykö tämä toimittajan valitseman lähestymistavan ja säilyykö mielikuva toimittajan ammatillisesta pätevyydestä (Clayman 1992, 167–168). Hyödyntäen aiempaa tutkimustietoutta televisiokeskusteluiden ja toimittajuuden rakentumisesta, fokusoin oman kiinnostukseni ohjelman käsikirjoituksen ja moraaliarvostelmien keskinäiseen suhteeseen.

AINEISTO JA METODI

Aineistona on *Ajankohtaisen kakkosen* ”Maailmojen sota” -ilta 2.10.2001, jonka aiheena ovat syyskuun 11:n terrori-iskut Yhdysvalloissa ja niitä seurannut terrorisminvastainen sota (liite 1). *Ajankohtaisen kakkosen teemailta* on monenkeskinen yhteiskunnallis-poliittinen televisiokeskustelu, jonka erityispiirteitä ovat tavallista pidempi kaksituntinen kesto sekä vieraiden paljous (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 95, 104). Teemailta on keskustelu, jossa tavalliset ihmiset, julkisuuden henkilöt ja asiantuntijat kohtaavat toisensa. Ohjelman ihanteena on tuoda esiin erilaisia näkökulmia kulloiseenkin käsiteltävään aiheeseen. Vastaavasti hyvä keskustelunaihe on ajankohtainen, tärkeä ja sellainen, joka jakaa mielipiteitä. (Emt. 51, 108, 189.) Ohjelma tehdään suorana lähetyksenä, joten toimittajien ja keskusteluvieraiden lisäksi myös kotiyhteisöllä on mahdollisuus kommentoida keskustelua ja esittää kysymyksiä.

Tässä artikkelissa kohdennan kiinnostukseni ohjelman ennalta laadittuun käsikirjoitukseen. Tartun siihen analysoimalla toimittajien vuoroja. Juontojen ja kysymysten ohella agenda paljastuu toimittajien metakommunikaatiosta eli kohdista, joissa nämä kommentoivat ja ohjailevat keskustelun kulkua (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 158–159). Hieman lähemmin tarkastelen alkujuontoa, alateemoja ja loppujuontoa. Alateemojen johdannot ovat kiinnostavia kohtia, koska niissä toimittaja ei vain kysy vaan myös taustoittaa aihetta, jolloin puheeseen sisältyy enemmän ennakko-oletuksia ja arvottavia väittämiä. Lähdän liikkeelle agendan eli käsikirjoituksen lähtöasetelmasta, virikkeistä ja rajoituksista, sitten tutkin alateemojen johdantoja ja lopuksi tarkastelen loppujuontoa ja koko käsikirjoitusta tarinallisena kokonaisuutena. Olen yksinkertaistanut litteraatiota luettavuuden parantamiseksi, lukuun ottamatta kohtia, joissa analyysi tukeutuu puheen hienosyisempiin vivahteisiin (liite 2).

KESKUSTELUN ALUSTUS

Agendan ilmeisin osallistuminen moraalimääritelmien tuottamiseen liittyy keskustelun ulkoiseen ohjailuun, aktivoimiseen ja rajaamiseen. Toimittajat esittelevät keskusteluteeman ohjelman alussa. Alustus on tärkeä, koska se viitoittaa keskustelun luonnetta ja käsittelytapaa (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 347). Jo alkujuonnossa voi nähdä käsikirjoitukseen suunniteltuja moraalisia jännitteitä ja vastakkainasetteluita.

HELENA ITKONEN

- 1 T1: Koko (.) maailma pidättää henkeään ja odottaa yhdysvaltain kostoa kolmen
- 2 viikon takaiseen terrori-iskuun. Nyt on jo alettu ihmetellä,
- 3 (.) miksi isku viiptyy.

Aloituksen yksi tehtävä on suhteuttaa puheenaihe keskustelun ulkoisiin tapahtumiin (Nylund 2000, 121). Katsojille kerrotaan, että käsiteltävänä on ajankohtainen, keskeneräinen, maailmanlaajuisesti merkittävä ja jännittävä tilanne, joka sisältää avoimia kysymyksiä. Ohjelmassa tullaan siis pohtimaan tärkeitä päivänpolttavia aiheita. Tämä luo jännitteen myös keskusteluun. Juonto rakentaa asetelman kohauttavasta ja ratkaisemattomasta yhteiskunnallisesta ongelmasta ja korostaa näin keskustelun painoarvoa sekä lisää erimielisyyden paineita. Keskustelulla on potentiaalista vaikutusvaltaa mielipideilmastoon ja päätöksiin.

JAN ANDERSSON

- 4 T2: Sota terrorismia vastaan on jo (.) käynnistynyt. Yhdysvaltain
5 ympärille on syntynyt epäpyhä liitto jossa (.) yhtenä (.)
6 tukipylväänä on EU ja (.) sen mukana Suomi.
7 T1: Kun (.) Suomi on mukana (.) terrorisminvastaisessa taistelussa
8 niin (.) minkä puolesta (.) Suomi taistelee? (0.5) Onko (.) viha ja
9 (.) kosto oikeutettua? (.) Onko ↑koston kierre (.) välttämätön?

Toimittajat kuvailevat, että käynnissä on vihaa ja kosta koskeva konflikti, sota-tila, jossa myös oma maamme on osallisena. Mekaaninen käynnistymisen metafora (r. 4) luo kuvan dramaattisesta ja vääjäämättömästä prosessista. Kysymyksiä esitetään Suomen tavoitteista ja ihanteista sekä konfliktin ratkaisusta eli pohditaan sitä, miten tässä tilanteessa pitäisi toimia ja miksi. Kostonkierre nähdään mahdollisena, muttei kenties välttämättömänä asiantilana (r. 9). Ongelmat esitetään siinä sävyssä, että niihin löytyy ratkaisu keskustelun aikana (vrt. Nylund 2000, 121). Kysymykset ovat luonteeltaan moraalisia, joten moraalinen lataus syntyy ohjelmaan jo aivan alkumetreillä.

- 10 T2: Onko nyt syntymässä uusi rintama kristityt vastaan (.) muslimit.
11 Mitä sanoo kristinusko, (.) mitä sanoo (.) islam tappamisesta?
12 Keskustelijoina tänä iltana (.) muslimeja ja kristittyjä, (.)
13 asianosaisia ja (.) asiantuntijoita.

Toimittaja virittää asetelman, jossa konfliktin vastapuolina ovat kristityt ja muslimit. Samalla täsmentyy, että Maailmojen sota viittaa nimenomaan näihin uskontoihin eli ohjelman nimi kytkeytyy Huntingtonin (1993) tunnettuun teesiin siviilisaatioiden yhteentörmäyksestä. Uskonnot tuotetaan moraalikoodeiksi ajankohtaisiin kysymyksiin (r. 11) ja lopuksi todetaan, että kummastakin leiristä on läsnä keskustelijoita. Uskontojen keskinäisen vihamielisyyden ja tulevan dialogin välille syntyy jännite, joka lupaa kiinnostavaa keskustelua. Keskustelun pohjustuksena on siis televisiokeskustelulle tyypillinen vastakkainasettelu (Nylund 2000, 121). Eron korostaminen on vaikutuksiltaan paitsi jännittävää myös moraalisesti aktivoivaa. Se haastaa keskustelijoita reflektoimaan ja perustelemaan oman moraalisen kantansa.

ME JA MUUT TÄÄLLÄ TÄNÄÄN

Sekä käsitteellisesti että kokoonpanossa on useita piirteitä, jotka aktivoivat toisen käsitteen. Toinen on läsnä keskustelussa sekä moraalisesti että kulttuurisesti. Vastuullisuus perustuu itsen ja toisen erillisyyden ja perspektiivin vastavuoroisuuden erottamiseen (Bahtin 1993, 54). Toinen osapuoli on läsnä kaikessa moraalisisessa toiminnassa. Jo moraalinen erimielisyys asettaa tämän perustan liikkeeseen, mutta jännitteisyys kasvaa, jos toinen määrittäytykin kulttuurisesti vieraaksi tai poikkeaa-

vaksi entiteetiksi. Kulttuurinen toiseksi tekeminen on prosessi, jossa erilaisuuden jäsentämiseen ja oman identiteetin eheyttämiseen käytetään kahtiajakamisen strategiaa (Hall 2002, 190–191). Muu erotetaan tällöin meistä pelkistämällä vieras tai poikkeava alempiarvoiseksi, olemukselliseksi erilaisuudeksi (Löytty 2005, 162). Meidän ja niiden, samanlaisten ja toisenlaisten problematiikka näyttäytyy kaikessa representaatiossa, myös tiedotusvälineiden viestinnässä, ja kohteena voivat olla hyvin erilaiset kulttuurin sisäiset ja ulkoiset toiset (ks. *Tiedotustutkimus* 4/2000). Toisaalta marginaali jatkuvasti osoittaa normi-yhteiskunnan merkitysten avoimuuden ja häilyvyyden (Bahtin 1995). Marginaalinen ääni tuo mukanaan näkemyksestraa, joka vavisuttaa virallista versiota todellisuudesta ja pakottaa kuulijan orientoitumaan uudelleen (Bernard-Donalds 1998, 116–118). Myös moraalikeskustelussa vieras näkökulma asettaa moraaliset käsitykset liikkeeseen ja kyseenalaistaa niiden ehdotonta totuusluonnetta.

Maailmojen sota -illassa toiseus ja vieraus toimivat keskustelua dramatisoivana piirteenä. Lähtöasetelma on erilaisten maailmojen konflikti ja keskustelijoiksi on valittu monia, jotka edustavat läntisestä näkökulmasta katsottuna toista. Aikansa julkisessa keskustelussa sekä toimittajien tilannekuvauksessa toisiksi määrittävät esimerkiksi muslimit ja ”terroristivaltiot”, jotka nähdään vastakkaisuutena suhteessa ”meihin länsimaalaisiin” ja ”meihin kristittyihin”. Keskustelijoiden joukossa on muslimeita, afganistanilainen, islamin asiantuntija, kehitysmaatutkija ja avustustyöntekijöitä Afganistanista ja Pakistanista. Kokoonpano toteuttaa teemailtojen perinteistä imagoa osallistavana ohjelmalla eli pyrkimystä turvata kaikille asianosaisille pääsy julkisuuteen (Hujanen 1993, 22). Toimittajat korostavatkin eron lisäksi, että myös ”muut” ovat täällä tänään edustettuna ja kertomassa kantansa. Keskustelun kuluessa vierauden teemaa työestetään kysymällä Afganistania ja islamia koskevista negatiivisista ennakkoluuloista ja harhakäsityksistä. Strategisesti vieraus ja vastakkaisuudet toimivat moraalisenä ärsyksenä, mutta toiseus on käsikirjoituksessa tuotettu myös ongelmaksi, johon yritetään löytää ratkaisua.

Eksplisiittisesti moraalinen pohdinta aktivoidaan keskustelun kysymysrungossa. Monet agendan kysymyksistä kutsuvat selkeästi tekemään moraalisen johtopäätöksen eli arvioimaan, onko jokin toiminta hyväksyttävää tai miten tilanteessa pitäisi toimia:

- T1: Seuraava kysymykseni on (.) että onko Afganistan (.) nyt saamassa (0.2) mitä ansaitsee?
- T2: Saako väkivaltaan vastata väkivallalla?
- T1: No ↑nyt hyvät keskustelijat ↑kommentit. (.) Pitääkö Suomen olla mukana (.) taistelussa (.) terrorismia vastaan?

ARVOSTELMIEN RAJAAMINEN

Ohjelman käsikirjoitus rohkaisee erimielisyyteen ja täten myös monipuoliseen moralisointiin. Erimielisyydet ovat osin ennakoituja ja niitä edesautetaan muotoilemalla kysymys eri tavoin eri vastaajille (Clayman & Heritage 2002, 312). Ympäristö on turvallinen erimielisyyden ilmaisuun, koska toimittaja ohjailee keskustelua ja pystyy, paitsi provosoimaan vastakkaisuuksia, myös hillitsemään riidan tarvittaessa esimerkiksi kontrolloimalla puheoikeutta tai vaihtamalla aihetta (Greatbatch 1992, 288). Samalla kun televisiokeskustelun toimintaympäristö kutsuu monipuolisia arvostelmia, se voi siis myös rajoittaa niitä. Erityisesti käsikirjoitus rajaa puheenaiheita ja

siten se myös arvottaa ja rajaa sitä, mitä voidaan arvostella ja mikä missäkin kohtaa on olennaista (vrt. Nuolijärvi & Tiittula 2000, 160).

- 1 MMY: Mä pidän tätä ↑ensiarvosen tärkeänä, kristinuskossa (.)
- 2 juutalaisuudessa (.) islamissa (.) kaikissa uskonnoissa (.) että nähdään
- 3 (.) että me emme ole yksin valkoi[sia,] (.) vaan meis[sä on myös mustaa.]
- 4 T2: [Okei,] [itsekritiikki mutta]
- 5 vielä näistä t- (.) öö terrori-iskuista ja (.) ja .hh kostosta ynnä
- 6 muusta niin ---

MMY esittää arvostelman hyvin kärkevästi ja korostetusti. Toimittaja kuitenkin keskeyttää puheenvuoron, merkitsee sen vastaanotetuksi ja palauttaa puheen takaisin itse asiaan (r. 4–6). Tämä agendan seuraaminen määrittää arvostelman epäolennaiseksi ja samalla vähentää sen painoarvoa keskustelun kannalta.

- 1 PMU: (Mä voisin kommentoida tätä) Palestiinan kysymystä. Äsken tässä tuli
- 2 *PERTTI MULTANEN*
- 3 *KEHITYSMAATUTKIJA, HELSINGIN YLIOPISTO*
- 4 niin asiattomia heittoja (.) että (.) niitä ei myöskään pysty
- 5 oikeastaan korjaamaan lyhyesti kommentoimalla.
- 6 (0.2)
- 7 T1: E:mme >emme mee< palestiinalaiskysymykseen --

PMU ilmaisee tässä paheksuntansa edellä sanottuja asiattomia kommentteja kohtaan (r. 4) ja vihjaa, että sanottua pitäisi oikaista. Muotoilu on kuitenkin varovainen, koska toimittaja on jo kerran aiemmin katkaissut Lähi-itä-keskustelun ja merkinnyt sen epäolennaiseksi. Sama toistuu myös nyt, eikä puhuja saa lupaa täsmentää arvostelmaansa (r. 7). Esimerkit osoittavat, että toimittajilla on valta rajoittaa sekä arvottaa keskustelijoiden moraalista puhetta. Keskustelua ohjailamalla toimittaja voi suosia jotain kantaa toisen kustannuksella ja vaikuttaa näin moraaliarvostelmien keskinäisiin suhteisiin (vrt. Nuolijärvi & Tiittula 2000, 102). Ohjailun moraalisesti arkaluontoiset vaikutukset tulevat näkyviin erityisesti marginaalin edustajan kohdalla.

NÄKÖKULMIEN TUKAHDUTTAMINEN

Television keskusteluohjelmat on monipuolisen osallistujajoukkonsa ja kansanomaisuutensa vuoksi todettu toimivaksi vähemmistöjen ja marginaalin äänitorveksi (esim. Leuridijk 1997). Vaikka ohjelmakokonaisuus voidaan rakentaa puoltamaan marginaalisia ääniä, käytännön toteutuksessa vieras ääni saattaa kuitenkin törmätä käsikirjoituksen raameihin tai muuhun keskustelun hallinnointiin. Samalla tavoin kuin agenda rajaa arvostelmia, se voi rajata myös näkökulmia.

- 1 MKA: Jos kerran puhutaan viattomien ihmisten (.) tappamisesta,
- 2 *MUSTAFA KARA*
- 3 *PUHEENJOHTAJA, TAMPEREEN ISLAMIN YHDYSKUNTA*
- 4 (.) (me) muslimit (.) Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen olemme
- 5 kokeneet (0.2) Palestiinassa (0.2) Tsetsheniassa (.) joukko ihmisiä
- 6 tapettiin. Bosniassa yhdessä kaupungissa Shcreberenitsassa 7000
- 7 ihmistä tapettiin. Naisia joukoittain raiskattiin. Me elimme
- 8 viimeinen 10 vuotta tällä vihalla (.) sut- s- ööö (0.2)

- 9 pettymyksellä ja suuttumuksella. [Missä MAAILMA OLI,
 10 ? : [((hählinää))
 11 MKA: --- Ei maailma vaati Natolta ilmaisku. (0.2) Tää tappaa ihmisiä.
 12 Ranskalainen kenraali sanoi EI tarvitse. (.) Siksi hän sai käsky
 13 Ranskan hallituksesta. Hän oli kenraali. Ja (.) s- lännen (.)
 14 politiikka oli tämä. Yhessä kaupungissa tapettiin 7000 ihmistä. Me
 15 surimme. VIELÄ EI NIIDEN HAUDAT LÖYTY. TÄÄ- E- SIELLÄ
 16 KAIVAVAT NIIDEN RUUMIITA. MONET ON LÖYTÄNYT OMAISTENSA
 >RUUMIIT<,
 17 T2: Aivan varmas[ti.]
 18 MKA: [>MIK]SI YK[SIPUOLISESTI KATSOTAAN<.]
 19 T2: [Siihen, (.) siihen, (.)] siihen
 20 uskomme mutta-

MKA on huomattavan närkästynyt ja loukkaantunut maailmalle sen tekopyhästä länsikeskeisyydestä (r. 9, 18). Toimittajan vuoro (r. 19–20) kyseenalaistaa jälleen arvostelman relevanssin. Toppuuttelu osoittaa, että väite on kenties totuudenmukainen mutta tässä yhteydessä turha ja ylimääräinen. Toimittajan reaktio saattaa tässä olla, paitsi agendan seuraamista, myös riitaisuuden rauhoittelua, koska puhuja huutaa ja elehtii vihamielisesti. Joka tapauksessa seurauksena on moninaisuuden suosimisen sijaan ele, joka väheksyy muslimin omakohtaista kokemusta ja näkökulmaa aiheeseen (vrt. Leurdijk 1997, 155). Seuraavassa toimittajat keskeyttävät arvostelman jo ennen sen esittämistä.

- 1 RST: Mä huomautan ihan ly- (.) lyhyesti vielä kerran yhdestä asiasta että
 2 islamilaisen fundamentalismin uhreja ovat muslimit. (.)
 3 Maltilliset- sellaset (.) ↑sellasessa maailmassa jota Osama Bin Laden
 4 rakentaa (.) EI ole sananvapautta. Siellä on vain yksi totuus.
 5 Ja ↑sen (0.2) [maailman uhreja ↑ovat ↑myös] muslimit.
 6 MKA: [()]
 7 MKA: Mu[slimit] kärsivät (.) muutenkin.
 8 RST: [.hhhh]
 9 MKA: [Jo] 10 vuotta ovat kärsineet. Mutta [.h] tässä (ei) puhuta
 10 RST: [O-] [Ok-]
 11 MKA: miten voidaan lo[pettaa, saanko-]
 12 RST: [No ok- (.) okei,]
 13 MKA: [()]
 14 T1: [Nyt ei. (.) [Puheenvuoro] on Ruben Stillerillä [nyt.]
 15 T2: [Ei (.) ei (.) ei mennä siihen n[yt.]

RST luo tässä selkeän version siitä, kuka maailmassa on konna ja kuka on uhri (r. 3–5). MKA kiistää tämän jäsennyksen (r. 7), mutta toimittajat keskeyttävät kritiikin ja antavat ensimmäiselle puhujalle oikeuden jatkaa (r. 14). Toinen toimittajista vetoaa puheenvuoron pyhyyteen (r. 14), mutta toisaalta muualla keskustelussa välikommentteja ja keskeyttämisiä on kyllä sallittu. Kyse voi osin olla myös niin räjähdysherkistä vastakkaisista mielipiteistä, että näkökulmien rajaaminen nähdään turvallisempuna. Etenkin kun keskustelija vielä rikkoo keskustelusaäntöjä ryntäämällä toisen vuoron päälle. Näyttäisi kuitenkin siltä, että rajaukset pohjautuvat myös agendan seuraamiseen. Monenkeskisissä televisiokeskusteluissa agendasta poikkeamista sanktoidaan herkemmin kuin vuorottelurakenteen rikkoutumista (Nylund 2000, 122), ja myös toisen toimittajan muotoilu ”ei mennä siihen nyt” (r. 15) vihjaa agendan polulla pysymisestä.

- 1 MKA Anteeksi saanko vastata minäkin, (.) kato, (.) minä olen muslimien
 2 edustajana harvoista ihmisistä. (.) An- (.) Minä mak- öö vastaan
 3 koraanin kielellä, (.) mitä koraani sanoo. Kolme jakeita minä
 4 siteeraan. Koraanissa jumala sanoo taistelkaa maahanne miehittäjiä
 5 vastaan niin kauan kuin olette ajaneet pois. Eli puolustakaa maahanne.
 6 Jos teillä on hyökkäämättömyyssopimus (.) älkää rikkoko tätä
 7 ensimmäisenä. Jumala ei rakasta lupauksen rikkojia. Ja kolmas
 8 jakee sanoo (0.5) jumala ei kieltää teitä osoittamasta
 9 ystävällisyyttä ja oikeamielisyyttä niitä kohtaan jotka eivät
 10 taistele teitä vastaan uskontonne tähten, eivätkä karkoittaa teitä
 11 maastanne. Lähtekää Atlantin toiselle puolelle, kerätkää sotilaita
 12 ja kalustoja, katsokaa kuinka nopeasti rauha laskeutuu maan päälle.
 13 T2: No niin, Liisa Eränen (.) on nyt vuorossa ---

MKA on tässä vihainen, koska ei ole saanut pyytämänsä puheenvuoroa (r. 1–2). Huomautus on uhka osallistavan ohjelman ideaalille ja toimittajien tasapuolisuudelle. MKA saakin tuottaa arvostelmansa loppuun, mutta sen intensiteetti ja kiihkeys törmäävät toimittajan ”no niin” -kommenttiin (r. 13), joka merkitsee kannanoton ikään kuin sivujuonteeksi ja palauttaa keskustelun takaisin asiaan (vrt. Kajanne 2001, 222). Katkelmat ovat esimerkkejä siitä, että samalla kun toiseutta puolustetaan, sitä voidaan myös tukahduttaa käsikirjoituksen varjolla. Tämä ei tarkoita, että toimittajan intentiona olisi väheksyä muslimin versiota tapahtumista, mutta vuorovaikutuksen lopputulos vaikuttaa syrjivältä. Kun epäolennaisina kohdellut puheenvuorot koskevat vierasta näkökulmaa, ne tuottavat mielikuvan kulttuurisesta itsekeskeisyydestä ongelman tarkastelussa. Tämä taas on olennaista nimenomaan toiseuttamisen prosessin kannalta. Tullakseen aidosti kuulluksi heikomman kulttuuriryhmän edustajan tulisi kyetä kertomaan, mitä se haluaa eli kyetä representoimaan itseään pikemmin kuin olemaan vain representaation kohde (Fiske 2003, 134). Agenda uhkaa näin tehdä toiseksi jotakin, minkä se muutoin näyttää haluavan tasaveroistaa.

ALATEEMOJEN AVAUKSET

Käsikirjoituksen moraalinen lataus näkyy myös keskustelun teemoittelussa. Keskustelussa on neljä alateemaa: 1) kristittyjen ja muslimien rintamalinja, 2) terrorismin määrittely, 3) Suomen velvollisuudet sodassa terrorismia vastaan ja 4) oikeuttaako viha koston. Kussakin osiossa agenda sisältää jo itsessään moraalisia kannanottoja. Tämä tulee erityisesti esille teemaan johdattavissa alustuspuheenvuoroissa ja haastattelusuoksissa. Toimittajan haastattelutyylit (esim. Nuolijärvi & Tiittula 2000, 85) vaihtelevat teemasta toiseen ja vaikuttavat keskustelun muotoutumiseen sekä haastateltavan moraaliseen statukseen.

(1) Toisen puolustus

Ensimmäisen osuuden teema on uskontojen välinen sota ja ennakkoluulot, mutta keskustelu aloitetaan ajankohtaisella aiheella USA:n mahdollisesta vastahyökkäyksestä Afganistaniin. Julkisessa keskustelussa Afganistan on näyttänyt ”terroris-tivaltiona”, jota täytyy rangaista. Haastateltavana on vieraan näkökulman edustaja, afganistanilainen pakolainen.

- 1 T1: Armeijat keskittävät (.) joukkojaan Afganistanin rajojen (.) tuntumaan
 2 ja niin tekevät myös kansainväliset avustusjärjestöt. Odotettavissa on
 3 katastrofi ilman sotaakin. (.) Kaksikymmentämiljoonaisesta kansasta
 4 ↑kolmannes on jo (.) pakolaisena maailmalla, .mhhh ja nyt me

- 5 tapaamme yhden heistä.
 6 ((insertti n. 1 min))
 7 ((muslimeja, moskeija, sotaa, haavoittuneita, pakolaisia))
 8 ((+ teksti: KRISTITYT VASTAAN MUSLIMIT?))
 9 T1: Hamed Normand, (.) tervetuloa.
 10 HNO: Kiitos.
 11 (0.5)
 12 T1: Sä oot afganistanilainen. (0.2) Miltä tuntuu kun koko maailma
 13 jännittää hyökkäkö Yhdysvallat hhh sinun (0.2) isänmaahasi?

Toimittaja esittelee aiheen tavalla, joka korostaa toisen osapuolen näkökulmaa: haastateltavana on ”yksi heistä” (r. 4–5). Insertti kuvaa köyhyyttä ja kurjuutta ja ensimmäiseksi toimittaja tiedustelee afganistanilaisen tuntemuksia tapahtumien keskellä (r. 12–13). Kysymyksen muotoilu luo kontrastin muun maailman ja puhujan välille. Muu maailma seuraa tapahtumia ikään kuin jännitysnäytelmää, mutta puhujalle kyseessä on isänmaa. Katastrofi, kansa ja isänmaa ovat kaikki tunnelatautuneita ja tukea ilmaisevia käsitteitä, vaikka ne onkin tässä upotettu kysymyksen johdanto-osioon neutraalin vaikutelman säilyttämiseksi (vrt. Clayman & Heritage 2002, 192–193). Koko haastattelun sävy on empaattinen. Tämä välittyy myös seuraavista kysymyksistä:

- T1: Afganistanissa on ollu sota nyt kaksytkolme vuotta niin minkälaisessa kunnossa maa ja kansa on?
 T1: ↑Jos (.) Yhdysvallat hyökkää Afganistaniin niin (.) mitä siitä seuraa?

Toiminnan arvioiminen tuntemusten tai seuraamusten pohjalta ovat moraalisia kysymyksiä, jotka avaavat vastaajalle mahdollisuuden hyväksynnän tai paheksunnan osoittamiseen. Heikkouden ja avuntarpeen korostaminen kysymyksissä ovat jo itsessään moraalisia kannanottoja. Toiseuden teemaa jatketaan vielä avustustyöntekijän haastattelulla ja asiantuntijan arviolla siitä, onko Afganistan saamassa, mitä ansaitsee. Käsikirjoitus on tässä selvästi kriittinen vastaiskuja kohtaan, vaikka sanominen jätetään haastateltaville.

(2) Aktiivismin tuomio

Kun edellinen alateema alkoi viattomuuden esiintuomisella, seuraavassa pohditaan vihollisen määritelmää eli sitä, kuka on terroristi. Haastateltavana on aktivisti, ja tällä kertaa haastattelun sävy on syyttävä ja konfrontatiivinen (vrt. Berg 2003). Terroristisuus on ajan ilmapiirissä kova syytös. Kuten muutaman puhujan kommenteista käy ilmi, väitteitä aktiivismin ja terrorismin sukulaisuudesta on kuitenkin esiintynyt julkisuudessa, joten haastateltava asetetaan tässä selittelyittä moraalisen arvioinnin kohteeksi. Harvey Sacks on kehittänyt teorian kielellisiin kategorioihin sisältyvästä moraalista (1972). Kategoriat eivät ole pelkkiä viattomia jäsenyyksiä maailmasta, vaan ne sisältävät sivumerkityksiä, moraalisia sävyjä, vastuita ja velvoitteita (Jayyusi 1991, 240). Kategorisointi on toimintaa, jonka voi mobilisoida oikeuttamiseen ja vastustamiseen tilanteisessa puhetoiminnassa (Nikander 2002, 43–44). Terroristi-kategoria tekee seuraavassa moraalilyötä.

- 1 T2: Kuka sanoo, kuka on terroristi? (.) Mikä sen määrittelee? Onko
 2 ↑kivillä (.) koululapsia heittävä (.) irlantilainen terroristi?
 3 Onko (.) palestiinalaiskyliä tuhoava (.) Israelin valtio terroristi?
 4 ↑Onko (.) globalisaatiota vastustava mielenosoittaja terroristi?
 5 (1 min) ((insertti katumellakoinnista))
 6 T2: Otso Kivekäs, hyvää iltaa ja ter[vetuloa]. Ole hyvä ja istu.

7 OKI: [Kiitos.]
 8 Olet ee aktivisti. Olemme sopineet tästä termistä ja hyväksyt ee
 9 sen, (.) monen asian ↑vastustaja. (.)
 10 ↑Ymmärrätkö sinä hh näiden terroristien tavoitteet.
 11 *OTSO KIVEKÄS*
 12 (0.6) *AKTIVISTI, HELSINKI*
 13 OKI: No, (0.7) mä koen (0.2) ymmärtäväni (.) mistä on kyse. (.) >Mutta<
 14 (.) mä en hyväksy <niitä> .h enkä mä aja >samoja asioita< .hh Et mä
 15 voin ymmärtää (.) mistä on kyse, (.) tai luulla ymmärtäväni, (0.2)
 16 >mut se ei tarkoita et mä oisin samaa mieltä<.

Alustuksessa toimittaja ehdottaa suoraan mielenosoittajan ja terroristin rinnastusta (r. 4). Insertti katumellakoista (r. 5) on jo sinällään mustamaalaava ja lisäksi siihen viitataan myöhemmin haastattelussa ikään kuin todistusaineistona aktivismin väkivaltaisuudesta. Se, että toimittaja erikseen vielä määrittelee puhujan lukeutumisen aktivisteihin (r. 8), lisää johdannossa esitetyn rinnastuksen painetta. Myös kysyty ymmärtäminen on käsitteenä latautunut ja vihjaa hyväksyntää, etenkin kun kysymyksen muotoilu preferoi myönteistä vastausta (r. 10). Aktivisti kiistääkin jyrkästi ymmärtämisen ja hyväksymisen välisen yhteyden (r. 14–16). Puhetta on korostettu nopeutuksilla ja painotuksilla. Terroristien kategoriaan lukeutuminen on selkeästi uhkaava syytös. Toimittaja tekee provosoivan rinnastuksen vielä tavoitteiden, väkivaltaisuuden ja medianäkyvyyden osalta.

1 T2: Terrori- e- m- Voi varmaan sanoa että terrori tarvitsee
 2 medianäkyvyyttä. Ja samoin myös e- a- (.) aktivismi.
 3 Puhut itse sellaisesta termistä kun mediaspektaakkeli. Te järjestätte
 4 niitä (.) tapahtumia (.) tahallaan (.) saadaksenne julkisuutta.
 5 Eikö tässä ole (.) .hh yhteinen nimittäjä?
 6 (0.8)
 7 OKI: ↑Mnii-i, (.) se on tää nykyinen, (.) globaali media, (.) joka on (.)
 8 tää- (.) tietysti y- (.) jos sä haluat lähtee sille linjalle et
 9 media on syynä sekä (.) näihin mielenosoituksiin että
 10 terrori-iskuihin, (.) ni (.) voithan sä toki lähtee siitä että- (.)
 11 m- omaa eheh [tahoasi(h) syy(h)ttämään(h)]. .hh .h mutta, heeh]
 12 ((yleistä naurua))
 13 T2: [En emmä eh heh heh emmä oikein sitä kuitenkaan
 14 hae vaan (.) ehkä sitä että te i- (.) te tekin (.) tarvitsette (.)
 15 öö julkisuutta. (.) ihan samalla tavalla kun terroristitkin.

Toimittajan kysymysvuoro on mielenkiintoinen. Neutraaliuden ihanteen vuoksi väittämä on jälleen upotettu kysymystä kontekstualisoivaan johdanto-osioon (vrt. Clayman & Heritage 2002, 192–193). Esitetty kysymys on moraalisesti hyvin haastava. Toimittaja aloittaa kysymyksen mutta tekee sitten itsekorjauksen (r. 1), mikä jo osoittaa vuorossa jotakin mahdollisesti kelvotonta suhteessa ihanteisiin (vrt. emt. 158–159). Hän muuttaa väittämää terrorismin mediariippuvuudesta varovaisemmaksi, mutta tekee sitten taas suoran rinnastuksen aktivismiin (r. 5).

Eräs tapa etäännyttää johdannon väitteet toimittajasta on 3. henkilön siteeraaminen (Clayman & Heritage 2002, 152). Tässä toimittaja tukeutuukin vastaajan omiin sanomisiin ja muotoilee sitten kysymyksen suosimaan myöntävää vastausta eli haastaa vastaajan myöntämään omat sanansa ja siten myös yhtäläisyyden (r. 3–5). Haasteelliset kysymykset sisältävät ennako-oletuksia, jotka näyttäytyvät neutraaleina niin kauan kuin vastaaja hyväksyy ne (emt. 208). Aktivisti kuitenkin purkaa haasteen kääntämällä syytöksen logiikan päinvastaiseksi. Yllättävän vastauksen seurauksena toimittajan käsikirjoitus lipsahtaa esiin. Toimittajan metakommunikaatio paljastaa,

että samuutta nimenomaan haetaan eikä vain tiedustella (r.13–14). Kysymyksen tarkoitusperän paljastuminen rikkoo neutralismia ja uhkaa journalismin mainetta (vrt. emt. 177). Se paljastaa myös sen, että toimittaja ei tässä kysy vaan syyttää. Seuraava katkelma on haastattelun lopusta.

- 1 T2: Lyhyesti Otso, mikä erottaa terrorismin aktivismista?
- 2 OKI: Paljonkin. (.) Pikemminkin mä näkisin (.) että (.) George Bushilla
- 3 ja Osama Bin Ladenilla on paljon enemmän yhteistä, (.) ku
- 4 kummallakaan on mejjän kanssa yhteistä. --
- 5 --- Meillä ku- meillä ei oo (.) mitään valmista ratkasuu miten
- 6 maailman pitäis toimia. Ei oo mitään patenttiratkasua joka yht'äkkii
- 7 poistaa ongelmat. .h[h Ja (.) me ei haluta valta]a.
- 8 T2: [Katsotaan mihin tänä iltana]
- 9 T2: päädytään. Kiitoksia.

Myös lopetuskyseminen on provosoiva: ikään kuin ero olisi epäselvempi kysymys kuin samuus (r. 1). Päätöskommentti jättää aiheen yleisen arvioinnin kohteeksi (r. 8–9): aktivistin oma sana on vain yksi mielipide muiden joukossa. Asetelma on arkaluontoinen, koska se kyseenalaistaa puhujan kyvyn määrittellä itse oma vastuullisuutensa. Päätyminen johonkin vihjailee myös mahdollisia vastaväitteitä ja erimielisyyttä ennen lopullista tuomiota. Tässä kohtaa käsikirjoitus kuitenkin pettää. Keskustelijat antavat aktivistin omalle arviolle ”kredittejä” päätelmän tekemisessä ja alkavat syyllistää aktivistien leimaajia. Painotus on aktivismin hyväksymisessä ja aktivistit roolitetaan vääristelyn uhreiksi. Lopulta koko rinnastamista paheksutaan avoimesti.

- 1 RST: Eikö ole aika vaarallista yhdistää nyt aktivistit
- 2 ja Osama Bin [Lade]n-
- 3 JLA: [Kyllä.]
- 4 JLA: Nimen[oma-]
- 5 RST: [sama]an paket[tiin.]
- 6 JLA: [Nimenomaan.]
- 7 JKÄ: Se on erittäin vaarallista.
-
- 8 T2: Okei. (.) Aktivisti ja Osama samassa paketissa, se
- 9 (.) kuulostaa kieltämättä aika hassulta. Mitä mieltä olette,
- 10 (.) te olette aktivisteja, (.) tästä keskustelusta?

Kysymyksenasettelun kritiikki on niin voimakas, että toimittaja jopa reagoi siihen. Toimittaja etäännyttää rinnastuksen keskustelun tuotokseksi (r. 10), vaikka ainoa, joka rinnastuksen on tehnyt, on toimittaja itse! Toisaalta se, että toimittaja kommentoi kritiikkiä, on poikkeuksellista ja vihjaa, että toimittaja asemoituu kritiikin vastaanottajaksi (r. 8–9). Samoin ”okei” vuoron alussa kuulostaa henkilökohtaiselta myönnytykseltä. Yleensä keskustelijoiden puhe otetaan vastaan vain minimipalautteilla, jolloin sanottu ohjautuu pääasiallisesti yleisölle (Drew & Heritage 1992, 41–42). Aktivistit puolustautuvat seuraavaksi syytöstä vastaan, mikä voisi olla luonteva sulkeuma siirtyä agendassa eteenpäin, mutta toimittaja palaa yhä vielä takaisin aktivismin ja terrorismin yhteisiin piirteisiin. Näyttääkin siltä, että tämä on toimittajan viimeinen yritys pitäytyä käsikirjoituksen mukaisissa juonenkäänneissä.

- 1 T2: Raija-Leena Punamäki, (.) mitä yhteistä nuorilla palestiinalaisilla
- 2 itsemurhaiskujen (0.2) tekijöillä ja nuorilla aktivistella nyt (.)
- 3 esimerkiksi on (0.2) sinun nähdäksesi?

- 4 *RAIJA-LEENA PUNAMÄKI*
- 5 (0.4) *PSYKOLOGIAN PROFESSORI, TAMPEREEN YLIOPISTO*
- 6 RPU: mun mielestä tässä tuli hyvin (.) aktivistit itse sanoivat että
- 7 se on kyllä .hhhh hhhhhh öö ((muljauttaa silmiään)) (.) niiden
- 8 yhteyksien (.) etsiminen on ehkä .hhh todella keinotekosta. Täs
- 9 tietysti vois s- sanoo kehityspsykologina että onneks nuoruuteen
- 10 (0.3) y- liittyy aika vahvasti tämmönen (.) oikeudenmukaisuudentaju
- 11 ja (0.4) aika (.) tarkka katse siihen että mitä on tapahtumassa ja
- 12 myöskin kolmanneksi tää (.) itse asiassa aika (.) vahva usko
- 13 siihen että voi vaikuttaa maailman asioihin. (.) Ja tän vois ehkä
- 14 sanoa että näitä kaikkia yhdistää siihen. (.) £Josta tietysti ystävämme£
- 15 eh .h £sanoivat että siis samassa (.) kopassa palestiinalaiset ja Bin
- 16 Laden ja niin pois päin mut[ta£]
- 17 T2: [Mutta] eikö tämä mustavalkoinen
- 18 suhtaut[umi]nen ole, (0.5) ole sitä samaa juuri?
- 19 RPU: [Mm.]
- 20 RPU: Mä sanon vaan nuorisosta että on siis (.) tarkka katse katsoo
- 21 sitä että miten asiat menee ja missä on epäoikeudenmukaisuutta.
- 22 Mustavalkonen (0.2) –suus varmaan leimaa meitä (0.2) joka ikästä
- 23 ↑tällä hetkellä. Koska mehän ollaan tämmösen niinku sodan
- 24 valmistamisen hysteriassa itse asiassa. (0.5) Et mä en sanonu
- 25 että nuorisoa (0.5) mustavalkosuu sinänsä leimais.
- 26 T1: Mutta ↑kenellä sitten on oikeus määritellä joku (0.2)
- 27 ihminen terroristiksi? Koska nyt tää on (.) epäselvä käsite.

Kysymyksen rinnastus on nyt pehmennetty Osama Bin Ladenista koskemaan nuoria palestiinalaisia (r.1–2), mutta myös vastaaja suhtautuu siihen hämmennyneesti takellelleen ja siten, että siihen on jo saatu vastaus (r. 6–8). Myönteiseen ja jopa kehuvaan vastaukseen nähden toimittajan tarkennuskysymys (r. 17–18) alkaa vaikuttaa jo inntämiseltä (vrt. Nuolijärvi & Tiittula 2000, 155). Tämä vahvistaa mielikuvaa, että toimittaja on rakentamassa syytöstä. Syy tähän saattaa löytyä ennalta suunnitellusta teemanvaihdoksesta. Toimittajan viimeinen vuoro avaa uuden näkökulman aiheeseen, mutta se nojautuu ristiriitaan, jollaista ei keskustelussa ole syntynyt (r. 26–27). Näyttää kuin käsikirjoitus rakentaisi tuomiota aktivismille, jotta tuon syytöksen oikeutus voitaisiin sitten kyseenalaistaa.

Kun kukaan keskustelijoista ei ilmaise syytöstä aktivismin terroristisuudesta, syntyy mielikuva, että toimittaja yksin on se, jolle terrorismin käsite on epäselvä. Joka tapauksessa rinnastus on moraalista toimintaa, joka tuottaa uhkan aktivistien kelvollisuudelle ja vastuullisuudelle. Myös RPU orientoituu väitteeseen näin ja esittää erityisen selkeän puolustuspuheenvuoron sitä vastaan määriteltessään aktivistit paitisi hyväntahtoisiksi myös ”ystäviksemme” (r. 14). Hymyilykin vihjaa aiheen arkaluontoisuudesta. Kaikkea julkista keskustelua ei saada näyttämöityä puhetilanteessa ja käsikirjoitukseen kirjattu leimaava syytös jää toimittajan harteille. Osiossa näkyy hyvin agendan hallitsevuus keskustelun taustalla. Sekä vieraiden rooleja että kysymys–vastaus-sekvenssejä ennakoidaan tietyn kertomuksen tai todellisuuskuvauksen mukaiseksi (vrt. Nylund 2000, 230).

(3) Asiantuntijan äänenpaino

Kolmas teema on Suomen valtiollinen rooli sodassa terrorismia vastaan. Johdatuksena tähän on everstin haastattelu. Haastattelun sävy on poikkeuksellinen ohjelman muuhun ilmapiiriin nähden. Se muistuttaa perinteistä hierarkkista asiantuntijahaastattelua, jossa kysyjä tiedustele ja vastaaja tietää ja neuvoo (vrt. Clayman & Heritage 2002, 190–191).

- 1 T2: Sota (.) terrorismia vastaan on tullut ↑meidänkin lintukotoomme.
 2 Joudumme ottamaan kantaa (.) ylilentoihin, pankkitilien hh
 3 jäädyttämiseen, terroristisolujen etsimiseen. Kun ↑käynnissä
 4 on sota terrorismia vastaan niin (.) ↑minkä puolesta
 5 ↑Suomi silloin taistelee?
 6 (n.30s) ((insertti))
 7 ((armeijan kalustoa ja harjoituksia + teksti: SOTA TERRORISMIA VASTAAN))
 8 T2: Eversti Heikki Hult, (.) tervetuloa.
 9 HHU: Kiitos.
 10 T2: Mennään ihan (.) päivän (.) polttaviin uutis- hh tapahtumiin
 11 ja aiheisiin. Suomen tietotoimistolla t- (.) kerrottiin tänään että
 12 Venäjä on nyt valmis näiden hh to- yyh Yhdysvaltojen todisteiden
 13 näkemisen jälkeen syvästi muuttamaan suhtautumistaan Natoon. (0.2)
 14 ↑Mitä tämä voi tarkoittaa?

Toimittajan alustus maalaillee taustaksi uhkaavan vaaran ja epävarmuuden tilan: sota on käynnissä myös Suomessa (r. 1–3). Itse haastattelussa everstiä kohdellaan sodankäynnin asiantuntijana, jolla on tietämystä tulkita ja selittää päivänpolttavia uutistapahtumia (r. 10). Kysymyksen muotoilussa ei ole painostusta tai haasteita: vain epätietämys, johon kaivataan vastausta (r. 14). Asiantuntija ei ole pelkkä titteli, vaan se on tilanteinen rooli, joka rakennetaan vuorovaikutuksessa antamalla puhujan lausumille faktan status (Nylund 2000, 189). Myös seuraavat kysymykset ilmentävät tätä:

- T2: No (.) koko maailma pidättää nyt tavallaan hengitystä koska Yhdysvallat (.) ei ole vielä (.) iskenyt. (.) Miksi ei?
- T2: Jos ja kun (.) y- isku tapahtuu niin öö- m- mistä pitää silloin puhua, vastaiskusta vai kostoiskusta?
- T2: Näistä uusista iskuista puheenollen, katsotaanpa tulevaisuuteen. Mitkä öö ovat (.) terroristeille ne otollisimmat kohteet (0.2) maailmalla (0.4) tällä hetkellä?

Vastaaja roolitetaan tahoksi, jolla on tietoa, määrittelyvaltaa ja ennustuskykyä. Erityisesti selitysten pyytäminen luo mielikuvan tiedosta, vastakohtana kannanotolle (vrt. Nylund 2000, 194). Asiantuntijan status asettaa puhujan moraalisesti ylempään positioon, koska tämän arvostelmat näyttäytyvät tärkeänä tietona ja nimenomaan tietämisenä. Viimeisen kysymyksen teema avataan myös yhteisen keskustelun aiheeksi.

- 1 T2: No entä meidän suomalaisten rooli, pitääkö meidän olla nyt (.)
 2 aktiivisesti mukana (.) terrorisminvastaisessa taistelussa? (.)
 3 [Vai (.)] kelpaako tämä e- (.) puolueeton (.) asema?
 4 HHU: [.hhh]
 5 HHU: >Eihän Suo[mi] ole puolueeton<. (.) Ei edes tässä kysymyksessä.
 6 T2: [Si-]
 7 Eikä >voikaan< olla puolueeton. ---

 8 T1: No ↑nyt hyvät keskustelijat ↑kommentit, (.) ↑pitääkö Suomen olla
 9 mukana (.) taistelussa (.) terrorismia vastaan?

Everstille suunnattu kysymys ehdottaa kielteistä vastausta aktiiviseen osallistumiseen (r. 3). Eversti kuitenkin kiistää tämän jyrkästi (r. 5). Retorinen hän-liite vihjaa, että puolueellisuuden pitäisi olla yleinen selviö (vrt. Berg 2003, 105). Vastauksen kärkevyys ja närkästyneisyys on hyvä lähtökohta tarjota moraalinen ongelma yhteiselle kommentoinnille (r. 8–9). Koska asiantuntijuus ja tietäjän auktoriteetti syntyvät aina vuorovaikutuksessa, dialogisessa keskustelussa tätä roolia voidaan myös horjuttaa. Dialogisuudella viitataan siis sellaisiin keskustelunosioihin, joissa vuoroja saa pyytää ja käyttää vapaasti ilman haastattelumaista kysymys–vastaus-rakennetta, jolloin puheenvuorot suhteutuvat toisiinsa tiiviimmin (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 116). Asiantuntijan rooli lisää puheen painoarvoa ja ehkä siksi se provosoi herkemmin myös erimielisyyttä. Muut keskustelijat kyseenalaistavat jyrkästi myöhemmässä keskustelussa everstille myönnetyn tietäjän statuksen, jolloin myös lausunnot tasa-vertaistuvat. Toisaalta myös toimittaja näyttää suhtautuvan everstiin kahtalaisesti: alussa tietäjänä, mutta lopussa kannanottajana, jonka sanomiset tarjotaan muille kommentoitaviksi.

(4) Uskonto moraalisenä ohjenuorana

Viimeisessä keskusteluosuudessa käsitellään armoa ja anteeksiantoa. Ne määritellään johdannossa hienoiksi uskonnollisiksi ihanteiksi, jotka käytännön elämässä helposti unohtuvat. Vastapuolina nähdään edelleen islam ja kristinusko – käsittekirjoituksen mukaan – vaikka asetelmaa on kritisoitu keskustelussa monta kertaa. Haastateltavana on piispa, jonka rooli on toimia kristillisen moraalikoodiston asiantuntijana ja äänitorvena.

- 1 T1: Nyt (.) ↑hyvät keskustelijat, (.) me siirrymme puhumaan (.) armosta (.)
 2 ja anteeksiannosta (.) tämän aiheen yhteydessä. Eli (.) armo, (.) a-
 3 anteeksinanto, (.) oikeudenmukaisuus, (.) suvaitsevaisuus. (.) Ne ovat
 4 kaikki hienoja sanoja- (0.2) sekä muslimien että kristittyjen (.)
 5 juhlapuheista. (.) Mutta (.) ↑minne ne katoavat nämä (.) hienot sanat
 6 silloin kun (.) aseita kalistellaan?
 7 (n.45s) ((insertti))
 8 ((kuvaa rukoushetkestä Senaatintorilla + teksti:
 OIKEUTTAAKO VIHA KOSTOON?))
 9 T1: ↑Piispa Juha Pihkala, (.) tervetuloa.
 10 JPI: Kiitoksia.
 11 T1: ↑Millä ↑miehellä sinä (.) kirkonmiehenä olet seurannut (.)
 12 valmistautumista sotaan (.) terrorismia vastaan?

 13 T1: Mitä kristinisk- (0.2) kristinusko sanoo (.) väkivallan
 14 (.) käytöstä?

 15 T1: ↑Onko oikein tappaa j- (.) jumalan (.) tai allahin nimeen?

 16 T1: Kenen puolella jumala on tässä hhh sodassa (0.2) terrorismia vastaan?
 17 JPI: Jumala on niiden puolella, jotka (.) rakentavat rauhaa, (.) edistävät (.)
 18 oikeudenmukaisuutta, (.) ihmisarvosta elämää, (.) tasa-arvoa, (.)
 19 ä- k- kaikkia (.) kaikkia näitä positiivisia (.) asioita tässä maailmassa.

Haastattelu vahvistaa perinteistä käsitystä siitä, että uskonto on moraalin työssija, josta löytyvät valmiit ohjeet elämän ongelmiin (vrt. Adelswärd 1998). Haastateltuyyli on tässäkin provosoimaton ja vastaanottavainen. Sekä johdannossa (r. 2–6) että kysymyksissä (r. 13–14) väkivalta ja uskonto asetetaan vastakkain. Erityisesti viimeinen kysymyspari on kiinnostava. Jumalan nimen väärinkäyttö (r. 15) rinnastetaan Jumalan omaan mielipiteeseen ja puolentalintaan (r. 16). Keskustelun loppu-

osion valossa tämä näyttäisi rakentavan muistutuksen aidosta kristillisyydestä sodan keskellä. Käsikirjoituksessa kehoitetaan piispaa hyvin eksplisiittisesti erittelemään, mikä on hyvää ja oikein, ja tämä tehdään tavalla, joka on kriittinen meneillään olevaa sotaa kohtaan. Loppua kohden uskonnolle annettu rooli moraalisen ohjenuorana vahvistuu entisestään.

AGENDA JA TARINAN OPETUS

Televisiokeskustelun käsikirjoitus on temaattinen runko, jota pitkin keskustelu etenee ja pysyy kasassa. Kuten edellä on jo käynyt ilmi, tematisointi ja kysymykset sisältävät moraalisia oletuksia ja arvotuksia ja toimijoiden roolittamista. Myös käsikirjoituksesta kokonaisuudessaan voi löytää tarinan kaltaisen juonen ja moraalisen opetuksen. Ohjelman juoni alkaa uskontojen vastakkainasettelulla ja rintamalinjojen maalailulla ja pohtii välissä ennakkoluuloja, vihollisuutta, tuomitsemista ja so-
taa, mutta lopulta kysytään, onko kosto oikeutettua ja mikä on anteeksiantamisen ja rauhan mahdollisuus. Viimeisessä osiossa asiantuntijalta tiedustellaan uskontoja yhdistäviä tekijöitä ja lähetystyöntekijältä pyydetään ikään kuin todisteeksi raportti uskontojen välisestä rauhaisasta rinnakkaiselosta. Ohjelma lopetetaan samaisen lähetystyöntekijän haastattelulla. Seuraavat kaksi kysymystä ovat siitä.

- T2: Maija-Leena Pajari, (.) uskonnon nimissä voi tehdä myös: (.) rauhan, (0.2) toivottavasti. Miten (0.2) me voimme rakentaa siltoja (.) uskonnosta toiseen?
- T2: Entä tämä ↑oman (.) uskon merkitys? Pitääkö kenties (.) pitäisikö meidän ryhdistäytyä omassa (.) uskossamme?

Rauha määritellään ensimmäisessä kysymyksessä toivottavaksi asiantilaksi ja toinen kysymys sijoittaa armon ja suvaitsevaisuuden jälleen uskonnollisiksi ominaisuuksiksi. Ryhdistäytymisen ajatus linkittyy alateeman johdanto-osioon, jossa mainittiin uskonnollisten ihanteiden ja sotaisen toiminnan välinen kiulu. Rauhan edellytykseksi hahmotetaan siis suoraselkäisempi uskonnollisuus. Jäsennys vihjaa, että moraaliset ratkaisut löytyvät uskonnosta. Loppujuonnossa tarinan opetus tiivistyy.

- 1 T1: ↑Kun (.) sanotaan, että maailma on pienentynyt, ehkä se tarkoittaa juuri
2 tätä. Me emme voi enää sulkea silmiämme (.) muun maailman asioilta.
3 Maailma on (.) tässä (0.2) tänään.
4 T2: Me kaikki olemme (.) vastuussa siitä, minkälaista (.) maailmaa me (.)
5 pidämme pystyssä. (.) Kaikkien pahojen tekojen ei tarvitse kertautua
6 kymmenenteen polveen.
7 T1: Ja nyt hyvät keskustelijat, kiitokset (.) teille, (.) kiitokset (.)
8 katsojille (.) ja (.) rauhallista illan jatkoa, (.)
9 kaikesta huolimatta.
10 T2: Nukkukaa hyvin.

Matkan varrella alun sotaisia rintamalinjapuhe on muuttunut ihanteeksi anteeksi-
antamisesta, sovusta ja yhteisestä maailmasta, jossa jokaisen tulee kantaa oma vas-
tuunsa (r. 4–5). Lähtötilanteen ja lopputunnelmien erilaisuus luo mielikuvan keskus-
telun aikana ja keskustelun tuloksena syntyneestä viisastumisesta. Alussa kysyttiin,
onko koston kierre välttämätön ja lopussa vastataan, ettei kaikkien pahojen tekojen
tarvitse kertautua kymmenenteen polveen (r. 5–6). On kiinnostavaa, että tavallaan
tämä johtopäätös yhdessä alateeman ja käsiäänestyksen kanssa arvottaa keskus-
telijoiden mielipiteitä. Viimeisen osion alaotsikko on ”Oikeuttaako viha koston” ja

keskustelijat ovat juuri äänestäneet, onko vastaisku Afganistaniin oikeutettu. Kun ihanteeksi nimetään lopussa koston kierteen katkaiseminen, toiset keskustelijoista määrittivät vastuullisemmaksi kuin toiset.

Loppujuonto on todennäköisesti kirjoitettu etukäteen ja sen harmoninen tunnelma on osin ristiriidassa keskustelun monien konfliktien ja riitaisuuden kanssa. Toisaalta juuri tuo kontrasti korostaa oivalluksen holhoavaa ja opettavaista sävyä. Loppuratkaisu osoittaa, että toiseus ei ole ominaisuus vaan seurausta tietynlaisista kohtaamisen tai näkemisen tavoista ja sen avulla voi myös kyseenalaistaa eriarvoisuutta tuottavia esitystapoja (vrt. Löytty 2005, 181). Kun toimittajat viimeiseksi hymyilevät kameralle ja toivottavat hyvää yötä kaikesta huolimatta, ohjelmasta välitty myös terapeuttinen, rauhoittava funktio. Me voimme ottaa opiksemme, rauha on mahdollinen, sinun tulee kantaa oma vastuusi, on tähän keskustelukäsikirjoitukseen rakennettu opetus kotikatsojille. Käsikirjoituksen tarinallisuudessa mediamaailman trendi fiktion ja tiedottamisen sekoituksesta näkyy hyvin. Televisiokeskustelu voi todella olla ”faktiota” tai ”dokudraamaa” (vrt. Nylund 2000, 238).

AGENDAN MORAALISUUS

Moraalin tuottamisen kannalta Maailmojen sota -ilta ei ole vain areena, joka välittää arvostelmia tietyistä teemoista ja tiettyihin kysymyksiin. Toki agenda toimii teematiseuna runkona keskustelijoiden esittämille arvostelmille, mutta se ottaa myös kantaa omilla jäsenyksissään, lähestymistavoissaan ja määritelmässään. Agenda voi puoltaa moninaisuutta ja marginaalisia ääniä, mutta se voi myös tukahduttaa niitä. Se voi viritää yhdelle toimijalle uhkaavan syytteen, myöntää toiselle auktoriteetin aseman ja väheksyä kolmannen arvostelmaa epäolennaisena. Agendan arvotukset eivät kuitenkaan ole niin yksioikoisia kuin ensialkuun näyttää. Käsikirjoitukseen sisältyy monia juonenkäänteitä, jotka sekä sisältävät stereotypioita että kumoavat niitä. Käsikirjoitus syyttää ja kiistää sitten syytöksen oikeutuksen, kumartaa syvään, kääntää sitten selkänsä ja kysyykin kaikelta kansalta. Juonenkäänteiden tavoitteena lienee julkisen keskustelun mahdollisimman monipuolinen näyttämöiminen. Ongelmia toimittajan perinteiselle roolille syntyy silloin, kun näyttämöiminen ei onnistukaan ja arvostelma jää käsikirjoituksen nimiin.

Käsikirjoitus kokonaisuudessaan rakentaa myös oman versionsa todellisuudesta. Se kuvaa tilanteen, jossa lähtökohtana ovat uskonnolliset rintamat ja ihanteellisenä loppuratkaisuna uskontojen rauhaista rinnakkaiselo. Juonenkaari sodasta lähimmäisenrakkauteen tuo toivoa ja valistaa kohti parempaa maailmaa. Alun eksklusiivinen erillaisuus on toimittajien puheessa muuttunut inklusiiviseksi yhteiseloksi (vrt. Lehtonen & Löytty 2003, 12–13). Analyysi osoittaa, että ohjelmasuunnitelman laatiminen ja toteuttaminen ovat kiinteä osa moraalimääritelmien tuottamista televisiokeskustelussa. Agenda ei ole vain keskustelun ontto runko, vaan se osallistuu itsekin julkiseen keskusteluun. Eivätkä sen kannanotot ole vain moraalisia. Ympäriöivään argumentaatiokontekstiin upotessaan käsikirjoitus osallistuu vääjäämättä myös aikansa poliittiseen keskusteluun. Ohjelma käsikirjoituksineen tarjoaa joka tapauksessa oivallisen esimerkin moniäänisestä mediasisällöstä aikana, jonka julkista keskustelua on kritisoitu yksiulotteiseksi ja latteaksi (ks. Rautajoki 2004, 102–103). Rajoituksineenkin televisiokeskustelut puolustavat paikkaansa foorumiina, joka esittelee monia vaihtoehtoisia näkökulmia ajankohtaisiin kysymyksiin (vrt. Leuridijk 1997, 166).

Keskustelun aihe Maailmojen sota -illassa on poikkeuksellinen, mutta monet sen muodot ovat toisteisia, kuten aiempi tutkimus aiheesta osoittaa. Johdannot, kysymysten taustoitukset ja yhteenvedot ovat aluetta, jossa toimittajan kanta-aottavia vuoroja

esiintyy enemmän. Olen tässä artikkelissa tutkinut toimittajien vuorojen moraalisia implikaatioita eli sitä, miten ohjelman käsikirjoitus osallistuu moraalien tuottamiseen televisiokeskustelussa. Löydökset perustuvat vain yhteen ohjelmaan ja havaintojen syventäminen laajemman aineiston avulla jää jatkotutkimuksen tehtäväksi. Näiden tutkimustulosten anti on siinä, että ne tekevät aiempaa näkyvämmäksi agendan ja moraaliarvostelmien välisen yhteyden.

Tieteen ja tutkimuksen piirissä näkemys mediateksteistä merkityksiä tuottavana, näkökulmasidonnaisena toimintana on ollut esillä jo pitkään (Pietilä 1995, 9–11). Silti juhlapuheissa ja ohjelmajulistuksissa journalismin yleväksi tehtäväksi määritellään yhä neutraali tiedon välittäminen. Tämän artikkelin tarkoituksena ei ole moralisoida toimittajia arvostelmien esittämisestä, vaan ennemminkin herättää keskustelua epärealistisista ihanteista. Tapahtumilla ei ole yhtä luonnollista merkitystä, vaan merkitykset syntyvät kielen ja merkkijärjestelmien käytön myötä. Täysin arvoneutraalin ohjelmakäsikirjoituksen kirjoittaminen on mahdotonta. Silti tai juuri siksi määrittelyvallan tunnustaminen olisi tärkeää ja se olisi osoitus median vastuuntunnosta (vrt. Karvonen 2000, 3; Nieminen 2005, 2). Mielikuvien valta on suuri ja julkinen kuva tapahtumista syntyy suurelta osin toimittajien valitsemien ja esiin nostamien asioiden pohjalta (Karvonen 2005, 34). Monensuuntaiset moraaliset arvostelmat voisikin televisiokeskusteluissa nähdä journalistisen paheen sijasta avoimesti tunnustettuna lajityypin hyveenä, kulttuuris-moraalisena provokaationa.

Kirjallisuus

- Adelswärd, Viveka (1998) Moral Dilemmas and Moral Rhetoric in Interviews With Conscientious Objectors. *Research on Language and Social Interaction* 31:3&4, 439-464.
- Arminen, Ilkka (2005) *Institutional Interaction: studies of talk at work*. Aldershot: Ashgate.
- Bahtin, Mihail (1993) *Toward Philosophy of an Act*. Austin TX: Texas University Press.
- Bahtin, Mihail (1995) *Francois Rabelais – keskiajan ja renessanssin nauru*. Helsinki: Taifuuni.
- Berg, Maarit (2003) *Syyttöksiä ja epäilyksiä. Toimittajan ja poliitikon vuorovaikutuksesta televisiokeskustelussa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Bergmann, Jörg R. (1998) Introduction: Morality in Discourse. *Research on Language and Social Interaction* 31:3&4, 279-294.
- Bernard-Donalds, Michael (1998) Knowing the Subaltern: Bakhtin, Carnival, and the Other Voice of the Human Sciences. Teoksessa Bell, Michael Mayerfeld & Gardiner, Michael (toim.) *Bakhtin and the Human Sciences*. London: Sage, 112-127.
- Billig, Michael (1996) *Arguing and Thinking. A Rhetorical Approach to Social Psychology*. London: Sage.
- Clayman, Steven E. (1992) *Footing in the Achievement of Neutrality*. Teoksessa Drew, Paul & Heritage, John (toim.) *Talk at work*. Cambridge: Cambridge University Press, 163-198.
- Clayman, Steven & John Heritage (toim.) (2002) *The News Interview*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Drew Paul & John Heritage (1992) *Analyzing Talk at Work: An Introduction*. Teoksessa Drew, Paul & Heritage, John (toim.) *Talk at work*. Cambridge: Cambridge University Press, 3-65.
- Fiske, John (2003) *Toimi maailmanlaajuisesti, ajattele paikallisesti*. Teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.) *Erilaisuus*. Tampere: Vastapaino, 131-154.
- Greatbatch, David (1992) On the management of disagreement between news interviewees. Teoksessa Drew, Paul & Heritage, John (toim.) *Talk at work*. Cambridge: Cambridge University Press, 268-301.
- Hall, Stuart (2002) *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Heritage, John (1996) *Harold Garfinkel ja etnometodologia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hujanen, Jaana (2006) *Yleisön palvelu markkinaehtoistuvan median journalistien itseyttämyksessä*. *Tiedotustutkimus* 29:2, 30-43.
- Hujanen, Taisto (1993) *Ajankohtainen kakkonen kohtaa historiansa*. Helsinki: Yleisradio.
- Huntington, Samuel P. (1993) *The Clash of Civilizations*. *Foreign Affairs* 72:3, 22-49.
- Jayyusi, Lena (1991) *Values and Moral Judgement: Communicative Praxis as a Moral Order*. Teoksessa Button, Graham (toim.) *Ethnometodology and the Human Science*. Cambridge: Cambridge University Press, 227-251.
- Jokinen, Arja & Kirsi Juhila & Eero Suoninen (1993) *Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet*. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino, 17-47.

- Kajanne, Milla (2001)** Kansalaiset kysyjinä. Yleisökysyminen vuorovaikutuksen muotona television EU-keskusteluissa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Karvonen, Erkki (2005)** Tietoyhteiskunnan mielikuvat ja todellisuus. Teoksessa Kasvio, Antti & Inkinen, Tommi & Liikala, Hanna (toim.) Tietoyhteiskunta: myytit ja todellisuus. Tampere: Tampere University Press, 21-41.
- Karvonen, Erkki (2000)** Onko medialla vaikutuksia? Tiedotustutkimus 23:2, 1-3.
- Lehtonen, Mikko & Olli Löytty (2003)** Miksi erilaisuus. Teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.) Erilaisuus. Vastapaino: Tampere, 7-17.
- Leurdijk, Andra (1997)** Common Sense versus Political Discourse: Debating Racism and Multicultural Society in Dutch Talk Shows. *European Journal of Communication* 12:2, 147-168.
- Löytty, Olli (2005)** Toiseus. Teoksessa Rastas, Anna & Huttunen Laura & Löytty Olli (toim.) Suomalainen vieraskirja. Tampere: Vastapaino, 161-189.
- MacIntyre, Alasdair (1981)** After Virtue. London: Duckworth.
- Nieminen, Hannu (2005)** Median vastuusta. Tiedotustutkimus 28:2, 1-3.
- Nikander, Pirjo (2002)** Age in Action. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica.
- Nuolijärvi, Pirkko & Liisa Tiittula (2000)** Televisiokeskustelun näyttämöllä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nylund, Mats (2000)** Iscensatt Interaktion: strukturer och strategier i politiska mediesamtal. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Pietilä, Veikko (1995)** TV-uutisista, hyvää iltaa. Tampere: Vastapaino.
- Potter, Jonathan (1996)** Representing Reality. Discourse, Rhetoric and Social Construction. London: Sage.
- Rautajoki, Hanna (2004)** Miten moraalit tuotetaan televisiokeskustelun vuorovaikutuksessa? Ajankohta keskustelu syyskuun 11:n terrori-iskuista. Tampereen yliopisto, Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos: Sosiaalipsykologian pro gradu –tutkielma.
- Sacks, Harvey (1972)** On the Analyzability of Stories by Children. Teoksessa Gumperz, John J. & Hymes, Dell (toim.) Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication. New York: Holt, Rinehart and Winston, 329-345.

Liite 1 / Osallistujat ja ohjelman rakenne

TOIMITTAJAT:

TI: HELENA ITKONEN & T2: JAN ANDERSSON + NETTITOIMITTAJA T3: JAAKKO VALASKIVI

KCH: KHODOR CHEHAB, IMAAMI, SUOMEN ISLAMILAINEN YHDYSKUNTA

PMÄ: PERTTI MÄKI-HAKOLA, KANSANEDUSTAJA (KOK)

NKE: NELY KEINÄNEN, YLIOPISTON LEHTORI, USA:N KANSALAINEN

HNO: HAMED SHAFAE NORMAND, VARAPUHEENJOHTAJA, AFGANILAISTEN IHMISOIKEUKSIEN JÄRJESTÖ

LKA: LEENA KAARTINEN, LÄÄKÄRI, AVUSTUSTYÖNTEKIJÄ, AFGANISTAN

JKÄ: JYRKI KÄRKÖNEN, KANSAINVÄLISEN POLITIIKAN PROFESSORI, TAMPEREEN YLIOPISTO

OLK: OLLI KIVINEN, KOLUMNISTI, HELSINGIN SANOMAT

TTI: TEIJA TIILIKAINEN, TUTKIMUSPÄÄLLIKKÖ, HELSINGIN YLIOPISTO

MMY: MATTI MYLLYKOSKI, DOSENTTI, TEOLOGINEN TIEDEKUNTA, HELSINGIN YLIOPISTO

SAK: SYLVIA AKAR, ISLAMIN JA ARABIAN KIELEN ASSISTENTTI, HELSINGIN YLIOPISTO

RPU: RAIJA-LEENA PUNAMÄKI, PSYKOLOGIAN PROFESSORI, TAMPEREEN YLIOPISTO

MKA: MUSTAFA KARA, PUHEENJOHTAJA, TAMPEREEN ISLAMIN YHDYSKUNTA

RST: RUBEN STILLER, TOIMITTAJA

JLA: JAAKKO LAAKSO, KANSANEDUSTAJA (VAS)

PMU: PERTTI MULTANEN, KEHITYSMAATUTKIJAJA, HELSINGIN YLIOPISTO

OKI: OTSO KIVEKÄS, AKTIVISTI HELSINKI

EWE: ERIKA WECKSTRÖM, AKTIVISTI, TURKU

UKA: ULLA KARVONEN, AKTIVISTI, HELSINKI

MKU: MIKKO KUUSTONEN, MUUSIKKO, YK:N HYVÄN TAHDON LÄHETILÄS

HHU: HEIKKU HULT, STRATEGIAN LAITOKSEN JOHTAJA, MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

LER: LIISA ERÄNEN, SOSIAALIPSYKOLOGI, KATASTROFITUTKIJAJA

JPI: JUHA PIHKALA: PIISPA, TAMPEREEN HIIPPAKUNTA

MPA: MAIJA-LEENA PAJARI, LÄHETYSTYÖNTEKIJÄ, SAIRAALANJOHTAJA, PAKISTAN

- 1. Alateema: Kristityt vastaan muslimit? / insertti muslimeista, sodasta ja pakolaisista**
 - afganistanilaisen pakolaisen haastattelu Afganistanin nykytilasta, avustustyöntekijän haastattelu maan muuttumisesta 30 vuoden aikana, keskustelua rintamalinjasta ja ennakkoluuloista
- 2. Alateema: Miten terrorismi määritellään? / insertti: katumellakoinnista**
 - aktivistin haastattelu aktivismin ja terrorismin yhtäläisyyksistä ja eroista, keskustelua samasta aiheesta sekä poliisin toiminnasta mielenosoituksissa ja oikeudesta määrittellä terrorismi
- 3. Alateema: Sota terrorismia vastaan / insertti puolustusvoimien harjoituksista**
 - everstin haastattelu päivänpolitiikasta ja Suomen roolista sodassa terrorismia vastaan, keskustelua samasta aiheesta sekä kansalaisvapauksien kaventamisesta, pelkotutkijan haastattelu
- 4. Alateema: Oikeuttaako viha koston? / insertti rukoushetkestä Senaatintorilla**
 - piispan haastattelu kristinuskon käsityksistä, avustustyöntekijän haastattelu arjesta Pakistanissa, keskustelua uskontojen yhteisistä piirteistä, armosta, uhrien toiveista ja väkivallan seuraamuksista, käsiäänestys kostoiskujen oikeutuksesta ja avustustyöntekijän haastattelu siltojen rakentamisesta uskontojen välille

Liite 2 / Litterointimerkit

eihän	äänteen tai tavun painotus
>joo<	nopeammin sanottu jakso
<joo>	hitaammin sanottu jakso
JOO	kovalla äänellä sanottu kohta
↑	sanaa korostettu nostamalla äänenkorkeutta
jo-	kesken jäänyt sana tai katkeava intonaatio
ja::	venytetty äänne
.hhh	sisäänhengitys
hhh	uloshengitys
£joo£	hymyillen sanottu kohta
jo(h)o	sana sanottu naurahtaen
he-he	naurua
[]	päällekkäispuhunnan alku ja loppu
(.)	lyhyt tauko
(0.5)	tauon kesto sekunneissa
(joo)	epäselvästi kuultu jakso
()	jakso, josta ei ole saatu selvää
(())	litteroijan kommentteja
---	puhetta poistettu välistä
* *	televisionuudussa näkyvä teksti, esim. *JAAKKO LAAKSO* *KANSANEDUSTAJA, VAS*